א רייזע אין הייליגען לאנד

פון גאלא גאלאקטיאן

א.

שוועריג האַרטע ווי די ירושלים׳ער פעלזען, טויזענט יעהריגע פּראבלעמען הויבען זיך היינט צום פּאלעסטינער הימעל צוזאמען מיט דעם מיטעלענדישען ים־געפעל. אין אלע וועלט־טיילען האט ציון ווידער ארויסגערופען האַרץ־קלאַפּען ביים פאלק ישראל. נאר דאס נייע פייער אומפלאמט אפילו די ביז יעצט פארפרוירענע אדער גלייכגילטיגע נשמות. איינינגע מיט ליעבע, אנדערע מיט שנאה, אלע קוקען מיט אנשטרענגונג צו די אלטע פעלדער, וואו יעקב שטעקט איין זיינע נייע צעלטען...

פון אלע ערד־עקן געהען פריינט און פיינט אדער סתם נייגעריגע זעהען מיט זייערע אויגען די גערטנער פון ראשון לציון און די עקאליפּטוס־וועלדער אויף די ברעגען פון ירדן. ווי אין די ביבלישע צייטען שיינט ווידער באהערשענד דאס ציון לאנד ביים פּעלגער־האריזאנט.

ווי פרעמד מיר זאלען ניט זיין פונ׳ם תנ״ך און דער תנ״ך פון אונז, און ווי זאנדערבאר עס זאל אונז ניט שיינען די אידעאלאגיע, זענען מיר געצוואונגען אפּוואשען אונזער עם־הארצות. די גרויסע ציוניסטישע אידעע קען אונז ניט לאזען גלייכגילטיג.

יעדער אידען־פיינט, ווי יעדער אידען־פריינט זייערער, אויב ער איז נאר א אינטעגראלער מענש און קודם כל א הערליכער, איז פארפליכטעט צו שטודירען די ציוניסטישע אידעאלאגיע. און א רייזע קיין ארץ־ישראל, פון דיזען שטאנדפונקט איז וויכטיגער ווי א גאנצע ביבליאטעק.

חען, און זיי האבען אויסגעזעהן, ווי די ברענענדיגע פיילען פונ׳ם פסאלמען־דיכטער.

א שארפע פעלדער־רוחה האט אראפּגעגידערט פון די סאפּפיר און מאיעסטעטישע הויכען און האט פארטיעפט דעם שאטען, דעם ארבייטס־לוין פאר׳ן טאג אין דער קאלאניע. איידער מיר זענען אריינגעגאנגען אין די קאלאניסטען וואוינונגען האבען מיר פארבראכט אין די ארבייטס־הייזער, אין די שטאלען און היגערשטיגען. אלעם וואס מען זעהט, זאגט עדות וועגען פליס, געשווינדע מיה און גרויסע ליעבע צו גאט׳ס געשעפט.

די פערד און אקסען פון די קאלאניסטען זענען קיילעביגע, אויסגעקעמטע, וואכעדיגע, כאטש זיי האבען דעם גאנצען טאג געארבייט. די עופות זענען גליקליך און געצערטעלט ווי דער פאפּאגאי ביי די דאמען אין איירופא.

דער גארטען — פאר שעהנהייט און געמיעזע — איז ארגאניזירט און גוט עקספּלאאטירט... לויט א שטרענגע גערטנער־טעאריע. א ציפּרעסען־טונעל וואקסט אין זיין גאנצער לענג און די אוונט־רויזען דרינגען אריין, דא און האַרט דורך זיין דונקלעם צווייגען־דאך. די באנאנען בליהען אין זייער פּראכט אין דער באוואסערונגס־קאנאלען־נעץ. טייטלען, ציפּרעסען אין אלעען און אנדערע פאָרמען זענען אונטערוואָרפען א דיסציפּלין, צערטלען דאס אויג און וועקען דעם פליס פון די איינוואוינער.

די פארם איז אזוי באצויבערענד אז דו האסט מעהר קיין כח ניט צו פארשען מיט צווייפעל אדער צו דענקען נערוועז. אויב ס׳איז פאראן ערגעץ־ווייט אין אונזער וועלט דאס גליק־העמדעל איז דאס זיכער אין דעם גארדעראבען־שראנק פון די היגע קאלאניסטען!...

אין דער קאלאניע וועלכע איז געווירטשאפט לויט פּרינציפּען וועלכע ניט איך און ניט דו ווייסען זיי, וואקסען די קינדער אונטער אויפזיכט פון א גרופּע ערציהער און לעהרער. די קינדער־צימערען זענען די גרויסטע זאלען און הויפען פון דער קליינער ארבייטער־רעפּובליק.

איבער דער גרויסער נעבעירדע, אין שאטען פון לייכטע דעקען אנגעשפּארט אויף זיילען, אויף דער בלויער לופט און ערהאבענע האריזאנטען זענען דא די שלאף־צימערען, די שפּיעל־פּלעצער און לעהר־בענק פון די קינדער. דער ירדן, דער כנרת ים, בערג און אמעטיסטען־אפגרונדען, אין דער אוונט־שטונדע אומקרייזען די נעסט, אין וועלכער א ברויזענדע פאנטאזיע פון אונזער דור וויל שאפען א נייעם, בעסערען מענשען.

פון דיזען גערדאנקען־געביעט בין איך ארונטערגעגאנגען און אויף דעם שיידוועג פון גרינע בוימער און רוהע־בעק האב איך באגעגענט א לעהרער אין קרייז פון איינינגע קינדער... דאס אוונט־רוהע־בילד האט מיר באהערשט! די לעהרער ווי די קינדער האבען געציינט פרייד און ווילען צום שפּיעל. מען דערצעהלט, מען לאכט, מען קעמפט און מען לויפט...

אין דיזען נאאיוועז־געוויקס, אין דער אידעאליסטען־מיה, אין זייער גאנצער ארט און ווייזע לעבט און ברויזט עטוואס נייעס, פאר וועלכען איך האב ניט קיין

דאס העמדעל פון גליק

אלע זוכען מיר עס און ווייניג פון אונז גלויבען צומאל, אז זיי האבען עס געפונען. זעלבסטפארשטענדליך, אז אויך איך האב זיך נאכגעפרעגט וועגען דעם אין מיין רייזע איבער דעם געליבטען לאנד. כ׳האב געפרעגט אין יעדען ארט: אין חיפה, יפו ראשון לציון, ירושלים און אין גליל... און מערקווירדיג איז עס, אז וואס מעהר איך בין אין הייליגען לאנד ארומגעגאנגען האט זיך מיר געדאכט, אז איך בין אליין דער באזיצער, אין געוויסע מאמענטען, פון דעם וואונדערליכען העמדעל.

און אזוי זענען פאראיבער פיעלע טעג ביז איך האב דערגרייכט אויף איינמאל אין א אוונט — מיט דער לענג פון ים כנרת — צו דגניה, אויף די ברעגען פונ׳ם ירדן. איך בין אריינגעגאנגען אין דער קבוצה, וועלכע האט זיך דא באזעצט שוין כמעט 20 יאהר, אין דער ברייטער עקאליפּטוס־אלעע.

עס האבען זיך דאן אומגעקעהרט פון זייער פעלד צו רוהע מענש און פיה. דער באזיץ פון דעם גוט איז אן ערך פון 1500 דונאם, און די צאהל פון זיינע ארבייטער־איינוואוינער: ווייניגער פון הונדערט. זייער גאנצע ווירטשאפט ארומגערינגעלט מיט לעבעדיגע ווענט האט זיך ווי דערהויבען פון איהר מאטעריאליזם און האט אנגעריהרט אין די אוונט־פארבען און זייער צויבער. לערכען זענען ארומגעפלויגען איבער די ציפּרעסען שפּיצען אין דעם זונען פורפור, וועלכע מיר, ערד־באוואוינער, האבען שוין ניט געזע־

וועטער צום ערקלעהרען און אריינדרינגען אין זיין טיעפקייט.

איך באטראכט און דענק איבער די־זען מענשען... האבען זיי ווירקליך ענטדעקט דאס לעגענדארע העמד? זייער אויסזעהן איז איינפאך און באשיידען — איבערגעבען דער פיזישער ארבייט, בויערן־ארבייט און פיה־צוכט. זיי האבען פארניכטעט דאס געשווינדע רעדען, די שטורמישע זשעסטען און באאונרוהיגענדע פראגען... זיי זענען בויערן, גערטנער; זיי זענען חברים צו די פערד און אקסען...

דער פארשטאנד, די הערליכע טאט, די אדמיניסטראציע פון זייער קליינעם קאלעקטיוו, די ענטשיידונג פון פיעלע אנגעלעגענהייטען איז באלאנגט אין א ראט, אויסגעוועהלט פון זיי, און יעדער איינער, פאר זיך זעלבסט, בויט פאר זיך א שווייגענדע איינהייט...

מיר געזעגנען אונז פון זאנדערבארע ברידער באלאדען מיט פארשיעדענארטיגע און וויכטיגע איינדרוקען. געהען זיי אין א נייעם וועג וועלכער ברענגט א גליקליכע רעאליטעט אין דער צוקונפט? אדער איז עס נאר א יוגענט־טרוים און שאמפּאניען־שוים, פארגוואלטיגט יאהרענלאנג אין זיין גרות־קריעג אין איירפּא?

אין יעדען פאל א גראנדיעזער און זעהר ערהאבענער פּרואוו!... דער ציוניסטען־אידעאל איז אויסער יעדער דיסקוסיע און צווייפעל. דאס שטעהט איינמאל פעסט. די הייליגע ערד ווערט באזעצט. די נבואה קעהרט צוריק און פארוויקעלט זיך. די גענעראציאנען ערנטע פון דער צוקונפט הויבט ווידער אן ביים אקער־אייזען, ביי דער ערד שאלע און ביים זאמען.

אבער וואס וועט זיין דער שיקזאל פון אט דיזע סאציאלע זוכענישען? וועלען קומען אהער מעהר לויטערע טעג, וועלכע וועלען ערלויבען די סאציאלאגען־פילאזאפען ברייטע פארשונגען, ענטגילטיגע? וועלען זיך פארמעהרען די פעלדער, די ווירטשאפטען און די גאנצע נייע וואונדערבארע ארגאניזירונג?

דערוויל שטעלען מיר אין גביעט פון בליהענדען ענטוזיאזם! מיר שטעהען ווידער ביי פרשה בראשית, איידער אדם און חוה האבען איבערגעשפּאנט דעם דריי־קענדען פארבאט. און אין דער אמת, וואו דען איוב ניט דא, אין דיזע בערג, די בערג פון תנ״ך און פון חלום איז כדאי צו געפינען די גרויסע טרוימער, די פריעסטער פון גרויסע אידעאלען?

צי זיי וועלען געפינען אדער ניט דאס געזוכטע דורך דער גאנצער מענשהייט גליק־העמד, אויף אלע וועגען און אין אלע דורות — וואס זיי האבען שוין געפונען איז די קרוין פון אלוועלטליכער פארענדיגטער באוואונדערונג.

יום טובדיגע חשובע געסט אין סטענדערד טעאטער

מישא און לוסי גערמאן, וועלכע זיינען שטארק באליעבט ביים טאראנטאר אידישען עולם, זיינען נעכטען אנגעקומען אין טאראנטא און וועלען אנפאנגען שפּיעלען אין סטענדערד טעאטער די וואך פון פסח. די גערמאנס האבען זיך לעצטענס צוריקגעקעהרט פון א דערפאלגרייכען טור אין איירופא און דאס וועט זיין זייער ערשטער אויפטריט ביי אונז אין שטאדט. און די ליעבהאבער פון א בעסערען אידישען טעאטער וועלען זיכער קומען אפגעבען א הארציגען ברוך הבא צו זייערע באליעבטע שוישפּילער מישא און לוסי גערמאן.

זיי ווילען מאכען די „ליפען" פון ניאגארא־פאלס שטארק ווי גיבראלטאר

ווען 75 טויזענט טאן שטיינדלעך האבען זיך א ברעקעל געטאן אויף דער אמעריקאנער זייט פון די ניאגרא וואסער־פאלען און זענען מיט א דונער ארונטערגעפאלען אין דעם שוימיגען אפגרונד, האט דיזער עקסידענט געצויגען די אויפמערקזאמקייט פון מענער, פרויען און קינדער אין אלע טיילען פון דער ציוויליזירטער וועלט, וואו די ניאגרא וואסער־פאלען ווערען באזונגען אלס די פּרעכטיגסטע ערשיינונג פון דער נאטור. עס האט אבער געדויערט 24 שטונדען ביז וואנעט די מענשהייט איז געקומען צו זיך פון

דעם אומגליק וואס עס האט פאסירט אין ניאגרא, צו קענען באגרייפען וואס דאס ברעקלען זיך פון די שיינערנע „ליפען" מיינט פאר די וואונדערבארע וואסער־פאלען. וויסענשאפטסמענער האבען אנגעהויבען ווארנען, אז אויב עס וועט עפּעס ניט געטאן ווערען, וועט אמעריקע פארלירען דיזען וואונדער פון דער נאטור, ווייל אין פארלויף פון יאהרען וועלען די שטיינערנע „ליפען" וואס שפּייען אויס די פּרעכטיגע וואסער־פאלען זיך אזוי צוברעקלען, אז דאס וואסער וועט זיך אויסגלייכען.

אין דעם „איקווייזער" ווערט דערצעהלט וועגען די שריט וואס וויסענשאפטס־לייט ווילען איצט נעהמען אויפצוהאלטען די שעהנקייט פון די ניאגרא וואסער־שטראמען.

דער פּלאן פון די אינזשענירען איז א ריזיגער און רעוואלוציאנערער, אזוי אז מען קאן זיך דאס קוים פארשטעלען. די פארפאסער פון דעם פּלאן זענען א גרופּע ניו יאָרקער אינזשענירען, וועלכע שטודירען דעם פּלאן איצט הינטער פארמאכטע טירען. אינגיכען וועט דיזער פּלאן פארגעלייגט ווערען פאר א קאמיטע פון דעם אמעריקאנער קאנגרעס אין וואשינגטאן.

די יעניגע וועלכע האבען שטודירט די סודות פון די מעכטיגע וואסער־פאלען אין ניאגרא ווייסען, אז אויף דער אמעריקאנער זייט פאלט דאס וואסער ארונטער מיט דער שנעלקייט פון 222,000 קיובישע פוס א רגע. עס איז ניט מעהר ווי נאטירליך, אז אין פארלויף פון הונדערטער יאהרען זאל דיזע משא ווערען אזא שווערע, אז די שטיינערנע וואנט פון וועלכער דאס וואסער דונערט ארונטער, זאל זיך אנהויבען צו ברעקלען. די אינזשינירען זענען דעריבער געקומען צו דער איבערצייגונג, אז אויב מען וויל ראטעווען די וואסער־פאלען, מוז מען אפּצייהען מיליאנען גאלאנס וואסער. ווי אזוי דאס וועט דערגרייכט ווערען, איז פארלויפיג זיך שווער פארצושטעלען. אבער דאס פארקלענערען פון דער קראפט איז נאך אליין ניט גענוג. די אינזשינירען ווילען איינצאמען די שטיינערנע „ליפען" וואס שפּייען אויס די וואסער־פאלען אויף דער אמעריקאנער זייט, אין פאנצער, און אויסגלייכען מיט א שטאלענער וואנט די זייט וואס האט זיך אפּגעברעקלט. נאר אויף אזא אופן, זאגען זיי, וועט זיי געלינגען אומצוקעהרען צוריק צו דער אמעריקאנער זייט פון די וואסער־פאלען זייער שעהנקייט, און פארהיטען אן ענליכען עקסידענט אין דער צוקונפט.

די גרעסטע שוועריגקייט וועט זיין ניט דאס איינשפּאנען פון דער „ליפּ" און אויך ניט דאס אויסגלייכען פון דער צוברעקעלטער זייט, נאר אין צאמען די וואסער־שטראמען, כדי צו קענען אנגעהן מיט דער ארבייט.

ווי אזוי וועלען די אינזשינירען קענען אפּשטעלען די שטראמען?

אויף דעם ענטפערען זיי, אז זיי וועלען דיזע שוועריגקייט בייקומען. זיי וועלען אויפבויען א שטאלענע וואנט אויף דעם אינזעל וואס געפינט זיך צווישען

דער אמעריקאנער און קענעדער זייט פון די פאלען, און אויף אזא אופן וועלען די שטראמען זיך ציהען אין אן אנדער ריכטונג, אזוי אז די וואנט פון וועלכער די איצטיגע וואסער שטראמען פאלען ארונטער, וועט אינגאנצען אויסגעטריקענט ווערען, און דאס וועט זיי געבען א מעגליכקייט צו מאכען די „אפּעראציע" איבער דעם ריעז.

די אינזשענירען וועלכע האבען דעם ריזיגען פּלאן אויסגעארבייט, ווארענען די רעגירונג, אז אויב זי וועט זיי ניט געבען א מעגליכקייט דעם פּלאן דורכצופיהרען, וועלען די וואסער־פאלען פון ניאגרא אויף דער אמעריקאנער זייט פארלירען אין פארלויף פון יאהרען זייער חן און צויבער, ווייל זיי וועלען אויפהערען צו פאלען. די וואנט פון וועלכער די שטראמען נידערען ארונטער מיט אזא קראפט, זאגען די אינזשינירען, וועט אזוי צוברעקעלט ווערען, אז די שטראמען וועלען זיך אויסגלייכען און עס וועט ניט זיין קיין אונטערשייד צווישען ניאגרא ריווער און אנדערע ריווערס פון לאנד.

וואס אנבאלאנגט דער קענעדער זייט פון די וואסער־פאלען, ווערען שוין צוואנציג יאהר נאכאנאנד געפיהרט פארהאנדלונגען צווישען דער אמעריקאנער רעגירונג און דער קענעדער רעגירונג וועגען אויסארבייטען א פּלאן צו פארהיטען אויך יענע זייט פון די וואסער־פאלען.

די ניאגרא פאלס שטעלען מיט זיך פאר איינעם פון די זיבען וואונדערס פון דער וועלט, און אמעריקע שטאלצירט זעהר שטארק מיט די וואסער־פאלען וואס פאר׳ן בשופ׳ן רייזענדע וועלכע קומען פון דער גאנצער וועלט באוואונדערען דעם צויבער און די פּראכט פון ניאגרא. פּאעטען האבען באזונגען ניאגרא פאלס און מאהלער האבען די פאלס פאראייביגט מיט זייערע פּינזלען. עס גלויבט זיך דערפאר ניט, אז די אמעריקאנער רעגירונג זאל ניט וועלען אנווענדען יעדען מעגליכען מיטעל אויפצוהאלטען און צו פארזיכערען די שעהנקייט פון דיזען נאטור־וואונדער.

ה׳ אשר הארוויטץ דאנקט זיינע פריינט

מיר האבען ערהאלטען פון ה׳ אשר הארוויטץ, פּרעזידענט פון דער מצה־פירמע הארוויטץ־מאנישעוויטץ, דאס פאלגענדע בריוועל, וועלכעס מיר דרוקען מיט פארגעניגען:

ווערטער רעדאקטאר:—

איך וויל דורך אייער ווערטער צייטונג אויסדריקען מיין הארציגען דאנק צו אייך פאר דרוקען אזעלכע אנגענעהמע ווערטער וועגען מיר און מיין טייערע פרוי צו אונזער 70־טען געבורטס־טאג. איך וויל אויך אויסדריקען א הארציגען דאנק צו מיין טייערער פאמיליע, וועלכע האט אויף אזא שעהנעם אופן געפייערט אונזער געבורטסטאגען; א הארציגען דאנק וויל איך אויך אויסדריקען צו די ארבייטער אין דער בעקעריי און צו אלע אנגעשטעלטע פאר זייערע טייערע מתנות און אויך א הארציגען דאנק צו אלע אונזערע ליעבע פריינד, וואס האבען געדענקט אונזער געבורטס־טאג און אונז געשיקט זייערע ברכות.

איך ווייס ניט, צו איך האב מיר פארדיענט אזוי פיעל עהרע און אנערקענונג. אבער איך קען דא עפענטליך צו זאגען, אז אין די יאהרען וואס עס איז מיר נאך באשעהרט צו לעבען, וועל איך אנגעהן, אלע מיינע כחות, סיי אויף דעם געביט פון צדקה, סיי אויף דעם געביט פון באהאנדלען מיינע מיטמענשען מיט פריינדליכקייט און ליעבע כדי זיך באמת צו פארדיענען די גרויסע אנערקענונג, וואס איהר אלע האט מיר אזוי ברייטהארציג געגעבען.

מיט מיינע הארציגסטע וואונשען און מיט דער האפנונג אז ארץ ישראל וועט אויסגעלייזט ווערען במהרה בימינו, פארבלייב איך,

ברגשי כבוד

אשר הארוויטץ וזוגתו.

מילך כשר לפסח

געקויפט אין א אידישער דעירי. איך לאז וויסען אלע מיינע קאסטימער, אז איך וועל דאס יאהר פונקט ווי אלע יאהר האבען

מילך כשר לפסח

אונטער דער השגחה פון ועד הרבנים און קהלה פון טאראנטא

פונקט ווי אלע יאהר וועל איך אייך אויך דאס מאל צופרידענשטעלען מיט פרישע מילך און גוטע סירוויס.

א. ד. סאלאוויי

אייגענטימער פון

וויטבי דעירי

30 פאלמערסטאן שוו. טעל. טריניטי 6842

אן אנאנס

— אין —

אידישען זשורנאל

ברייננט רעזולטאטען

★

איהר האט נאך צייט צו אנאנסירען אין

פסח נומער

★

וועלכער ערשיינט מיטוואך דעם 1־טן אפריל

א ראדיא פּראגראם בארגען

דער אפּער איז בלויז גוט פאר דריי טעג

דער

לופט קעניג

רעגולאר פּרייז

$169.50

רעדוצירט צו

$119.50

טערמס

צאלט איין $10 קעש און מיר דעליווערען די ראדיא צו אייך אהיים. 40 וואכען צו באצאלען באלאנס.

7 טיובס סקרין גריד סירקוט, עלעקטרא דינאמישער ספּיקער. פּראכטפולע וואלנאט קיים. אן אמת׳ער 1931 מאדעל ראדיא און געפּרייזט אזוי נידעריג ווי — $119.50

די דאזיגע ראדיא פון $169.50 ווערט איז רעדוצירט $50. עס וועט אייך געבען אלעס וואס איהר קענט ערווארטען פון ראדיא — טאן, וואלום, ווייטקייט און סעלעקשאן.

Ye Olde Firme

HEINTZMAN & Co.

195 יאנג סטריט — עלגין 6201